

B. D. Poppen

Het bestek uit 1838 van de molen ‘De Hoop’ te Garsthuizen

Op 2 januari 1839 trok een zware storm over het noorden van Nederland. De in 1715 door Jan Olgers gebouwde spinnekop met stelling te Garsthuizen was hier niet tegen bestand en waaide om. Geert Jans Nienhuis, die in 1824 eigenaar van deze molen was geworden, diende meteen een verzoek in “om in plaats van zijnen omvergewaaiden molen, eenen nieuwe rogge en pelmolen te mogen bouwen”.

Bij koninklijk besluit van 6 mei 1839 verkreeg hij echter alleen vergunning om “een pelmolen te doen oprigten, onder de Voorwaarden dat de molen met hout of eene soort van harde specie en niet met riet gedekt worde”.

Hieruit blijkt, dat de toen al 244 jaren bestaande belasting op het gemaal een groot struikelblok vormde voor molenaars, die hun pelmolen met roggestenen wilden uitbreiden. De wens van Nienhuis kon pas in 1855, na de afschaffing van de belasting op het gemaal, worden ingewilligd.

Molenmaker Jurjen H. Hoving uit Middelstum maakte in november 1838 een bestek voor de nieuw te bouwen molen, een achtkante bovenkruier met stelling.

Dit gedetailleerde bestek, waarvan zich een kopie bevindt in het Groninger molenarchief, biedt ons niet alleen een interessante blik in de opsomming van het materiaal en de prijzen daarvan, maar ook in de (Groninger) benamingen van de onderdelen. Tevens blijkt uit dit bestek, dat diverse onderdelen van de oude molen konden worden hergebruikt.

Een opvallend gegeven in dit geheel is echter dat het bestek dus reeds ruim een maand voor het omwaaien van de oude spinnekop was opgesteld. Blijkbaar had molenaar Geert Jans Nienhuis vóór het fatale ongeluk al plannen tot nieuwbouw.

Het is daarom twijfelachtig of de diverse onderdelen van de oude molen, zoals in het bestek vermeld, inderdaad konden worden hergebruikt. En wellicht is het noodzakelijk geweest het bestek daardoor nadien alsnog op enige onderdelen aan te passen. Zo zou bijvoorbeeld het gehele voorkeuvelens, de spanten en de hanebalken hergebruikt worden, evenals diverse constructies van het pelwerk. De kap heeft vermoedelijk een ander uiterlijk gekregen, dan aanvankelijk bedoeld was.

Tijdens de bouw had molenmaker Hoving een leerling in dienst die later bekend zou worden als de stamvader van het in Nederland zeer bekend geworden molenmakersgeslacht Bremer, namelijk Heinrich Anton Bremer.

Op 19 juni 1839 werd de molen, zoals uit een gedicht van Hoving blijkt, met enig feestelijk vertoon ‘gerigt’. Hiermee zal bedoeld worden dat het achtkant op de stenen onderbouw was opgericht. Uit het bestek voor de bouw van de oliemolen te Middelstum, in 1818, is mij gebleken dat zoiets inderdaad werd gevierd (met een kan genever) en in de bouw is het nog steeds gebruikelijk, het bereiken van het hoogste punt van een gebouw te vieren.

Bij deze gebeurtenis kreeg de molen reeds de naam ‘De Hoop’, zo blijkt uit het gedicht van molenmaker Hoving, dat hij voor de eigenaren Geert Jans Nienhuis en zijn vrouw Grietje Jakobs Kremer schreef en waarin de volgende regels voorkomen:

‘De Hoop zo willen wij dan noemen,
Deez nieuwe molen nu gerigt’.

De molen was dus nog niet voltooid, zo blijkt ook duidelijk uit enkele andere regels, verderop in het gedicht van molenmaker Hoving, waar staat geschreven:

‘Dat ons dien zegen ook geleide
Ter verdre bouwing van de Hoop
Dan zal eerlang de tijd verbeiden
Dat zij voltooid, komt aan de loop.’

Het is echter onbekend wanneer de molen werd opgeleverd en in gebruik gesteld, al mag worden verondersteld dat dit eveneens in het jaar 1839 zal zijn geweest.

Het bestek is op zes foliovellen uitgeschreven en vervat in een viertal schutbladen, waarop in schoonschrift en in grote letters, diverse stichtelijke teksten zijn geschreven. Het bestek vangt aan met de woorden: “Begrooting der kosten van Materealen, vereischt wordende tot het bouwen van een Molen bestaande uit Muurwerk, een houten Achtkant, Zwichstelling &c. voor G. J. Nienhuis te Garsthuizen”.

Het bestek is opgedeeld in vele rubrieken en bevat een opsomming van alle benodigde materialen, de hoeveelheid ervan, de afmetingen en de prijzen. In vier kolommen worden alle gegevens keurig beschreven en berekend. Aan het eind van het bestek staat vermeld dat voor ‘alle materealen’ het totaal bedrag van f 4316,85½ werd berekend.

Dit bestek heb ik kunnen transcriberen en conform het originele document in een exacte weergave van de indeling en opmaak kunnen weergeven. Door aanvullend onderzoek heb ik niet alleen de bouw, maar ook de verdere geschiedenis van deze molen en haar eigenaren er aan kunnen toevoegen, evenals een glossarium.

Het geheel is weergegeven in een uitgebreid artikel van 10 pagina’s A4, voorzien van 3 illustraties, dat is afgedrukt in het blad Molinologie van TIMS Nederland en Vlaanderen, nr. 29, 2008, pag. 32 t/m 41 (verschenen in oktober 2008).

Een exemplaar van dit blad is te bestellen door overmaking van € 8,- op Postbank 6104927 t.n.v. Penningmeester TIMS, onder vermelding van het betreffende nummer, naam en adres. Per email kan het blad worden besteld bij Wiard Beek, wiardbeek@gmail.com.

Deze pagina is onderdeel van de homepage van B. D. Poppen

<http://www.bdpoppen.nl>